

Asia: VN/12916/2023

Lausuntopyyntö: luonnos hallituksen esitykseksi pilaantuneiden alueiden puhdistamisen tukemisesta annetun lain muuttamisesta sekä luonnos valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen Kuntaliitto ry kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esitykseen pilaantuneiden alueiden puhdistamisen tukemisesta annetun lain muuttamisesta sekä luonnokseen valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta.

Esityksessä säädettäisiin Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen vastuulle kuuluvan pilaantuneiden alueiden pilaantuneisuuden selvittämisen ja puhdistamisen järjestämistä koskevan tehtävän kustannusten jakamisesta. Samalla kynnys järjestämisen piiriin pääsemiseksi madaltuisi. Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus osallistuisi alueen pilaantuneisuuden selvittämisen ja puhdistamisen kustannuksiin. Se voisi vastata kustannuksista kokonaan, jos se olisi välttämätöntä yleisen ympäristöedun kannalta taikka jos pilaantuneisuudesta aiheutuisi tai uhkaisi aiheutua erityisen vakavaa vaaraa tai haittaa terveydelle tai yksilön asuinympäristölle. Lisäksi muutettavaksi esitetään pilaantuneiden alueiden puhdistamisen tukemisesta annettua valtioneuvoston asetusta, johon sisällytettäisiin tarkempaa sääntelyä järjestämistehtävän kustannusten jakamisesta.

Muutoksen tavoitteena on saada lisää kohteita järjestämistehtävän piiriin sekä tehostaa järjestämisen kohdentumista merkittävimpiin kohteisiin. Muutoksen avulla pilaantuneiden alueiden pilaantuneisuuden selvittämiseen ja puhdistamiseen suunnattujen valtion määrärahojen vaikuttavuus paranisi.

Nykylain mukaisesti Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus on vastannut alueen pilaantuneisuuden selvittämisen ja puhdistamisen järjestämisen kustannuksista kokonaan yksin, eikä järjestämistehtävän kustannusten jakaminen ole ollut mahdollista sen jälkeen, kun tukilaki tuli voimaan.

Arvion mukaan pilaantuneisuuden selvittämisen ja puhdistamisen tukemista koskeviin valtion määrärahoihin ei ole tulossa jatkossa korotuksia nykyiseen tasoon verrattuna, joten kustannustason

noustessa on mahdollista, että kohteita pystyttäisiin vuositasolla selvittämään/puhdistamaan nykyistä vähemmän.

Lakiesityksen tavoitteena on kustannusvastuun jakamisella parantaa pilaantuneiden alueiden pilaantuneisuuden selvittämisen ja puhdistamisen järjestämiseen osoitetun valtion määrärahan vaikuttavuutta siten, että järjestämistehtävän piiriin saataisiin aiempaa enemmän ja merkittävämpiä kohteita. Yhteistyöosapuoli kustannusten jakamisessa tulisi olemaan lähes aina kunta.

Esityksen mukaan valtion määrärahan käytön lisäksi taloudelliset vaikutukset kohdistuisivat lähinnä kuntiin. Kunnat ovat pääosin hakijoina sekä valtionavustuksissa että järjestämistehtävässä. Esityksen mukaan kuntien kustannukset eivät pääsääntöisesti kasvaisi.

Kuntaliiton näkemyksen mukaan tätä perustelua on vaikeaa ymmärtää, kun kuitenkin esitetään pilaantuneiden alueiden pilaantuneiden selvittämisen ja puhdistamisen kustannusten jakamista siten, että myös kunnat osallistuisivat kustannuksiin, joten kuntien kustannukset tulisivat kasvamaan.

Lakimuutoksella voi olla merkittävää vaikutusta etenkin pienemmille kunnille, joilla ei välttämättä ole riittävästi resursseja eikä omaa asiantuntemusta ja osaamista pilaantuneisuuden selvittämistä tai puhdistamista koskevan hankkeen toteuttamiseen.

Paikallisten elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten erityisosaamisella on ollut kuntien näkökulmasta merkitystä hankkeiden mahdollistajana, koska monelle kunnalle tällaiset hankkeet olisivat olleet usein haastavia toteuttaa. Tiivis yhteistyö valtion ja kuntien viranomaisten kanssa on myös jatkossa tärkeää mm. paikallisten ympäristö- ja terveystieteiden arvioinnin kannalta.

Kuntaliiton näkemyksen mukaan ensisijaisesti tulisi kasvattaa Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja saamia vuosittaisia määrärahoja pilaantuneiden alueiden selvittämiseen ja puhdistamiseen, eikä kohdistaa kustannusvastuuta kuntien harteille. Etenkin pienille kunnille on kohtuutonta kohdistaa pilaantuneiden maiden selvittämisen ja puhdistamisen kustannuksia. Voi olla, että lakiesityksen tavoite saada enemmän kohteita selvittäminen ja puhdistamisen piiriin ei tule toteutumaan, sillä kunnan osittainen kustannusvastuu saattaa johtaa siihen, ettei joissakin kunnissa kohteita voida selvittää lainkaan kunnan taloustilanteen ja pima-asiantuntemuksen puutteen vuoksi.

Myös maaperän terveyttä koskeva direktiiviehdotuksen (Proposal for a Directive on Soil Monitoring) täytäntöönpano saattaa johtaa merkittäviin velvoitteisiin ja lisäkustannuksiin kunnille. Kuntaliitto esittää huolensa siitä, että uudet velvoitteet ja samalla kansallisen tuen pieneminen johtavat kuntien kannalta kohtuuttomaan tilanteeseen.

Vähintään etukäteen kalliiksi ja valtakunnallisesti merkittäviksi arvioitujen kohteiden selvittämiseen ja puhdistamiseen tulisi kohdistaa erillisrahoitusta valtion budjetista, jotta perusrahoituksella voitaisiin turvata pienempien kohteiden toteuttaminen.

Suomen ympäristökeskuksen mukaan jaettuun kustannusvastuuseen perustuen on aiemman valtion jätehuoltotyöjärjestelmän kautta kunnostettu runsaan kolmenkymmenen vuoden aikana yli 430 pilaantunutta maa-alueita. Kunnostushankkeita on vuosittain aloitettu tyypillisesti 10–15, enimmillään vuonna 1997 neljällä kymmenellä alueella. Näissä hankkeissa on rahoittajana ollut lähes aina valtion lisäksi kunta. Valtion rahoitusosuus on ollut keskimäärin 36 %, vaihdellen 5 %:sta 100 %:iin.

Valtioneuvoston asetusesityksessä Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen osuus olisi enintään 50 prosenttia alueen pilaantuneisuuden selvittämisen avustuskelpoisista kustannuksista ja enintään 40 prosenttia alueen puhdistamisen avustuskelpoisista kustannuksista, joten asetuksen muutoksen jälkeen kustannustenjako olisi samansuuntainen kuin ennen tukilain voimaantuloa voimassaolleen jätehuoltotyöjärjestelmän kustannustenjako.

Menettely kustannusten jakamisesta on oltava mahdollisimman selkeä ja ennakoitavissa, jotta myös kunnille on selvää miten menettely toimii. Tämä on edellytys siihen, että kuntia saadaan laajasti mukaan selvittämään ja puhdistamaan pilaantuneita alueita.

Hallituksen esityksessä kustannusten jaolle on kaksi poikkeusta, toinen poikkeus koskee yleistä ympäristöetua ja toinen yksityistä etua. Tukiviranomainen voisi vastata kustannuksista kokonaisuudessaan silloin, kun se olisi välttämätöntä yleisen ympäristöedun kannalta ja välttämättömyys arvioitaisiin tapauskohtaisesti. Esityksessä ehdotetaan lisäksi, että tukiviranomainen voisi vastata kustannuksista kokonaan myös silloin, jos pilaantuneisuudesta aiheutuu tai uhkaa aiheutua erityisen vakavaa vaaraa tai haittaa terveydelle tai yksilön asuinympäristölle. Kuntaliitto näkee poikkeukset tarpeellisiksi.

Edellisessä tukilain uudistuksessa (246/2019) varmistettiin, että isännättömiksi tukikelpoisiksi kohteiksi luetaan myös kunnan viimekätiselle vastuulle kuuluvat isännättömät kohteet. Kuntaliiton näkemyksen mukaan seuraava askel olisi poistaa tuo viimekätinen vastuu kokonaan kunnilta ja siirtää se valtiolle/PIRELY:lle, sillä sille ei ole kunnan toiminnan, talouden ja toisaalta vaikutusmahdollisuuksien puolesta perusteita. Tällöin PIRELY voisi suoraan arvioida/selvittää/ ja mahdollisesti puhdistaa pilaantuneet alueet.

Riipinen Miira
Suomen Kuntaliitto ry

Maasilta Tommi
Suomen Kuntaliitto ry